

Borum Eshøj

– en gravplads fra bronzealderen

“Mens der var kæmper, havde en god dansk kæmpe været hende at slås med fjenderne.

Da han nu havde overvundet dem og drog tilbage, satte han sig ved Borum Eshøj for at rydde sine træsko.

Da han havde ryddet den ene, rakte han ud og hældte det ud, og deraf blev en høj; Og da den anden var ryddet, rakte han til den anden side og hældte også det ud, og dér blev en høj.

Så skulde træskoene gøres endnu bedre rene. Trolde skrabte både indvendigt og udvendigt. Han lagde det hele ved siden af sig

... og deraf blev Eshøj!”

Folkelig overlevering

Forhistorisk Museum

Moesgård

Borum Eshøj
– en gravplads fra bronzealderen, 1.udg.

© Moesgård og forfatteren 1993

ISBN 87-87334-23-2

Tekst og layout: Milert Schulz

Forsiden:

M.J. - fotograferne,
HighWay Studio, Sabro

Bagsiden:

Niels H. Andersen Flyfoto ApS
Klip, Susanne Tvermoes

Repro og tryk: AKA Print A/S, Århus

Papir: Uno-mat 130 g.

Skrifter: Palatino, Helvetica og Times

Hardware: Macintosh LC II

Software: QuarkXPress, Adobe Illustrator,
Photoshop og Streamline.

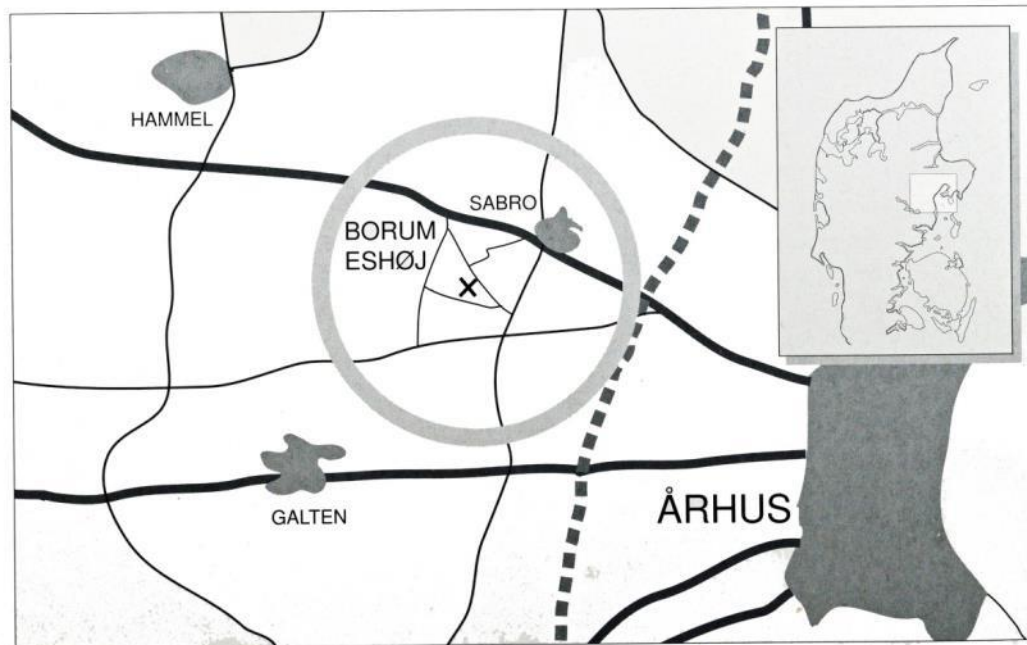
Udgivet med støtte af
Århus Amts Museumråd

“Den gamle Kvinde”’s grav fra Borum Eshøj er et af de rigeste gravfund fra Danmarks bronzealder. Hendes dragt samt Egtvedpigens og Skrydstrupkvindens dragter er de ældste oldtidsdragter, vi kender fra Europa.

Den mere end 3000 år gamle bronzealderhøj - Borum Eshøj - blev i 1870'erne delvist udgravet af Nationalmuseet, hvorved man fandt yderligere to egekistebegravelser - “Den unge Mand”’s og “Den gamle Mand”’s grav.

Det er den eneste gang, man har fundet hele tre velbevarede egekistebegravelser i samme gravhøj. Fundet er således af stor arkæologisk og kulturhistorisk betydning, og lokaliteten er kendt langt uden for Danmarks grænser.

Det samlede fund indtager i dag en fremtrædende plads i Nationalmuseets bronzealderudstilling.

Det første kistefund

Jordkørsel, stenbrud og skattejagt

Mange af vore forhistoriske mindesmærker blev før i tiden ofte udsat for forskellige former for overgreb. Stendysser, jættestuer og gravhøje var ofre for gravrøvere, og mange landmænd anså gravhøjenes fyld for at være god markgødning. Vejvæsnet havde endog lovhjemmel til at bruge både jord og sten til vejanlæg.

Netop derfor blev Borum Eshøj fredet i 1854. Man ville undgå yderligere nedbrydning. Men det skulle komme til at gå helt anderledes.

En træstamme?

"Den gamle Kvinde"'s grav blev fundet i foråret 1871, netop fordi en landmand begyndte at køre jord væk fra højen til markgødning. Han var åbenbart uvidende om fredningen, og efter ugers gravning stødte medhjælperne på noget, som de mente var en træstamme. Genstanden fik derfor ikke megen opmærksomhed, og i måneder kørte man hen over stedet med arbejdsvogne, indtil man til sidst opdagede, at det var en egekiste lavet af en udhulet træstamme.

Desværre medførte opdagelsen, at man kastede sig over fundet med stor brutalitet. Der blev brugt både ildtang og møggreb, og da dette ikke gik hurtigt nok, blev kistens indhold til sidst væltet ud på jorden.

Alt hvad der skinner...

Gårdejeren, Søren Ovesen, blev delagtiggjort i fundet, og han drog straks til Århus i den tro, at metalgenstandene fra gravgodset var guld. Her henviste en guldsmed ham imidlertid til Århus Museum, og først da erkendtes det, at der var tale om en bronzealdergrav.

"Den gamle Kvinde"'s grav

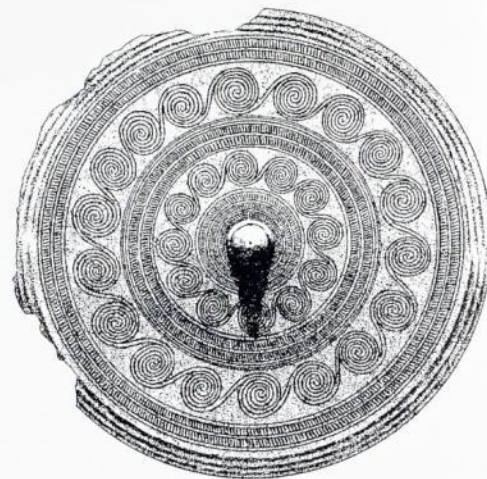
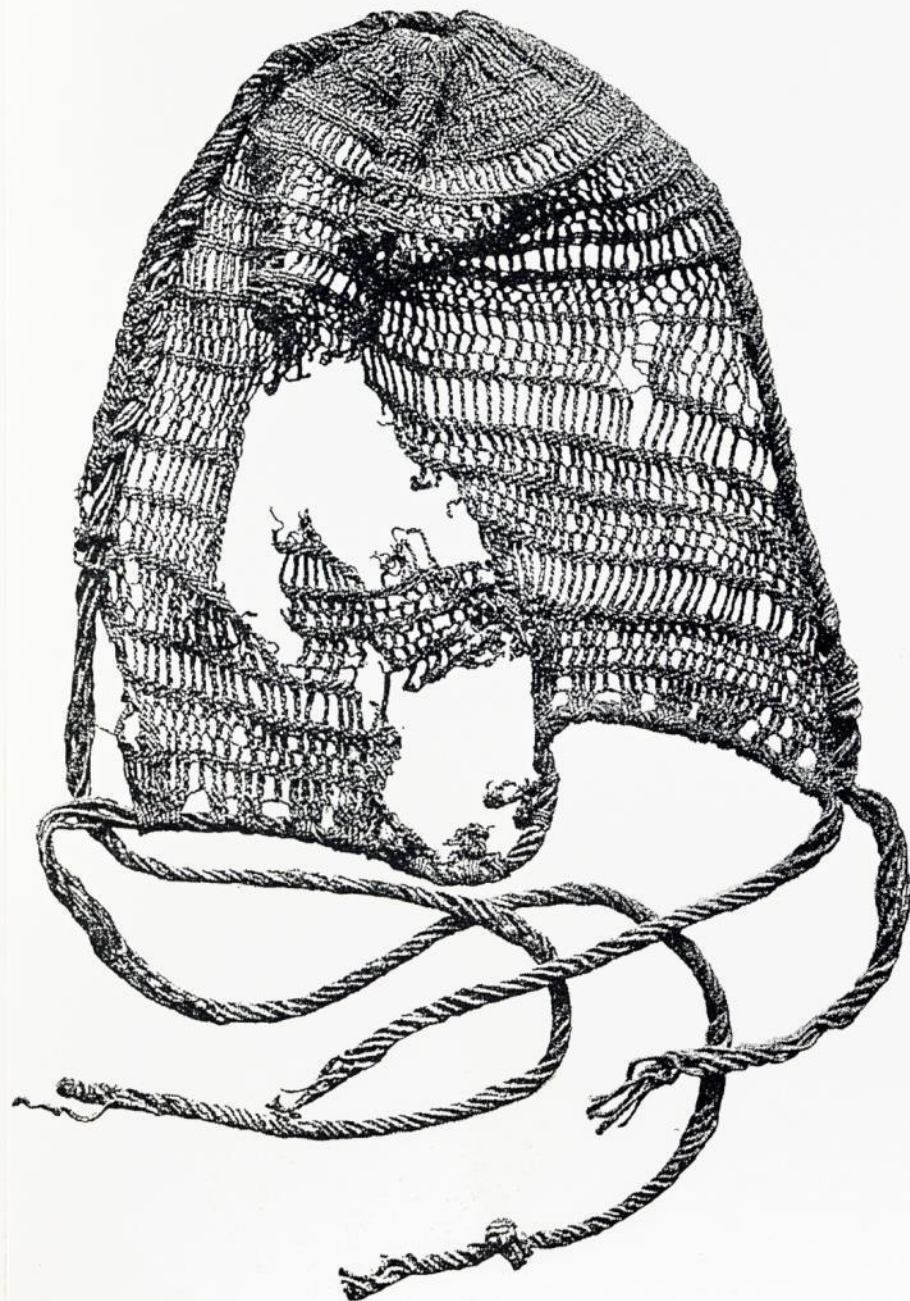
Museet sendte folk til Borum, men først hen på sommeren lykkedes det at få samling på fundet. "Haar og Tænder skulde være fundet hos en Person i Skjoldelev...Kraniet blev ført af nogle uvorne Drengene til Lading...", som der står i kilderne.

I alt var der tale om en (ødelagt) egekioste med skelettet af en 40 - 50 årig kvinde, en særdeles velbevaret klædedragt og et meget rigt gravudstyr.

Genstandene blev omhyggeligt beskrevet, nedpakket og til sidst afsejlet - med dampskib - til København.

"Den gamle Kvinde"'s dragt. Hendes hår, hårnænet og klædedragt er velbevaret. Hendes lange skørt er holdt sammen i livet med et 2,6 m langt vævet bælte, som ender i to dekorative kvaster. Trøjen med albuelange ærmer er syet af et klæde vævet af fåreuld og hjortehår.

De personlige ejendele består af en halsring, en stor bælteplade, to armringe, to fingerringe af guld, to mindre smykkeplader, et dragtspænde og en benkam. I kisten var der også en lille lerkrukke.

Hårnettet er fremstillet af flettede uldtråde. Det er det eneste eksemplar af sin art fra bronzealderen.

Palle Hansen fra Bækgården i Borum

En kæmpehøj

Forud for alt dette havde Eshøj ligget næsten uforstyrret hen i mere end 3000 år. De tidligst kendte iagttagelser beskriver den som 9 m høj og 38 m i diameter. Med en placering godt og vel 100 m over havet har den været en af de største og flottest placerede gravhøje i landet.

Vi har kun kendskab til én tidligere "forstyrrelse" (1852), men lykkeligvis var der en opmærksom landmand fra Borum, som på utraditionel vis fik standset vejvæsnets påbegyndte nedbrydning af højen.

Den oplyste bonde

Palle Hansen var en meget driftig og oplyst bonde, som boede på Bækgården i Borum. Blandt flere andre byggerier opførte han udflyttergården Højballegård. Han var således førstejer af markjorden til Eshøj og blev meget forbavset, da vejvæsnets en dag begyndte at hente både sten og jord fra højen.

Palle Hansen protesterede til myndighederne, men det hjalp ikke. Derfor besluttede han overraskende at rejse til København for at få audiens hos den arkæologiinteresserede Kong Frederik d.VII. Han medbragte en gave til kongen, et bronzesværd, som få år tidligere var fundet i højen. Han bad kongen om hjælp til gennemførelse af en fredning.

Borum Eshøj fredes

Fredningsdeklarationen blev underskrevet den 1. november 1854, og Palle Hansens ærinde var tilsyneladende lykkedes. Historien tog imidlertid endnu en uventet drejning.

Blot få år efter fik Højballegård en ny ejer, og af uforklarlige grunde glemte myndighederne at få noteret den nyligt tinglyste fredning i gårdens skøde. Netop dette forhold blev tyve år senere den indirekte årsag til fundet af "Den gamle Kvinde"s grav.

Gårdejer Palle Hansen blev viet til Ane Nielsdatter i Borum Kirke den 6. maj 1849. Ane var datter af gårdmand Niels Nielsen fra "Bækgården" i Borum, hvor de to unge fik deres fremtidige virke. Med stor dygtighed ledede Palle Hansen driften af den anselige gård med næsten 200 tdr. land. Udflyttergården "Højballegård" var hans første byggeprojekt. Derudover byggede han et teglværk, hvortil han indkaldte arbejdere fra Tyskland. Han byggede også en vindmølle og formåede endvidere at drive en betydelig eksporthandel med heste, kreaturer og svin. Palle Hansen var på alle måder en aktiv mand, og ved folketingsvalget den 22. september 1872 anmeldte han sin kandidatur. Af ukendte grunde trak han den senere tilbage. Palle og Ane Hansen huskes dog især for deres usædvanlige indsats for bevarelsen af Borum Eshøj.

Ane Hansen blev enke i 1874, men fortsatte med uformindsket styrke med at kæmpe for bevarelsen af Borum Eshøj.

Den store udgravning

Ingen retsag

Søren Ovesens bortkørsel af jord blev undersøgt af myndighederne. Han hævdede, at han intet vidste om fredningen, og der blev ikke - som ventet - indledt en retsag imod ham.

I de efterfølgende 3 - 4 år udspillede der sig imidlertid en række begivenheder, som tilsammen tyder på, at Søren Ovesen alligevel har følt sig presset af situationen.

Ane Hansen trues

Eshøjs redningsmand, Palle Hansen, døde pludselig i 1874, og kun et halvt år efter skriver den efterladte enke, Ane Hansen, til Nationalmuseet, at hun nu trues med sagsanlæg af gårdejereren til Højballegård, Søren Ovesen (!). Derfor beder hun om, at Eshøjs fredning må blive ophævet, så der kan foretages en totaludgravning af højen. Hun tilbyder også at støtte udgravningen med 300 kr., hvilket i dag ville svare til ca. 75.000 kr.

Nationalmuseet støtter enken

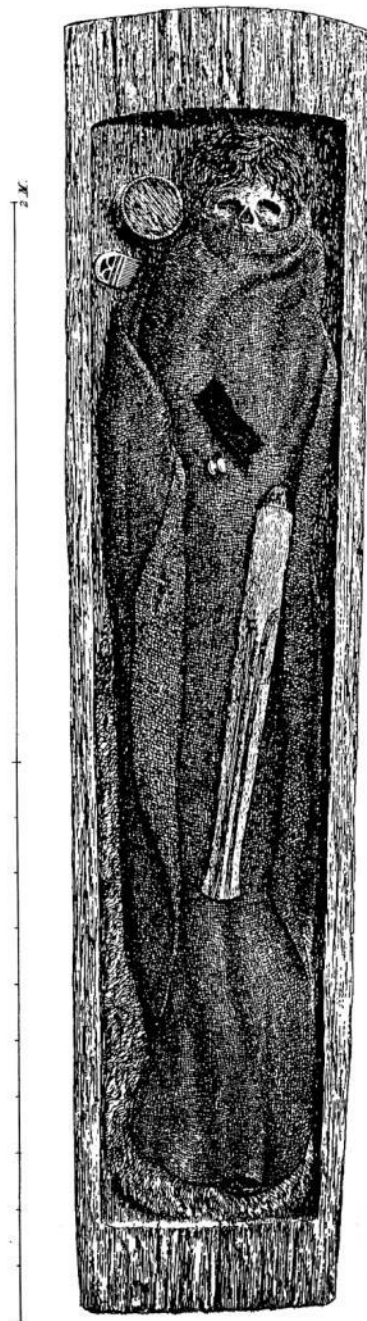
Nationalmuseet opstillede herefter en række betingelser for en eventuel udgravning. Søren Ovesen accepterede disse betingelser, og Århus Museum gik i gang med at samle mandskab og materiel til den kommende udgravning.

Engelhardt til Borum

Udgravningen begyndte den følgende sommer og blev ledet af den respekterede arkæolog Conrad Engelhardt (bl.a. kendt for redningen af Nydam-båden i 1864).

Allerede dagen efter udgravningens start skrev Engelhardt til København, at han havde fundet en usædvanlig "tyk mur" i højen. "Muren" var 1,4 m høj og 4,2 m (!) tyk. Ud fra dens cirkulære form beregnede han højens oprindelige diameter til at være 38 m og pejlede sig derudfra til placeringen af en eventuel centralgrav.

"Den unge Mand"'s grav. Engelhardt beskriver fundet således: "Det bedst bevarede Skelet, jeg har set, lå iført en Skjorte, som har været sammenholdt med et Læderbælte med en velbevaret Træknap. I venstre, bøiede Arm lå en smukt pyntet Sværdske af Træ, men vore Forventninger om et Broncesværd bleve skuffede, thi der var mærkeligt nok kun en Broncedolk, hvis Hefte var fortæret, i Skeden. Høire arm udstrakt langs Kroppen. Levninger af et bredt Læder-Skulder-Gehæng over høire Skulder. Under venstre Skulder en velbevaret Beenkam med gennembrudt Overdel. Ved høire side af Hovedet...en Spaan-æske med Laag. Det Hele var dækket af et folderigt Liigklæde af uldent Tøi og derover igjen en Dyre (Oxe?) hud med Siderne stukne ind under Liget. Ved Fødderne Spor af Sandaler..."

"Den unge Mand" 's grav

På fjerdedagen var Engelhardt nået 14 m inde i højen (regnet fra højens østkant), og her overraskedes han af en kistegrav i et stenanlæg. Det viste sig, at Engelhardt havde fundet endnu en velbevaret egekistebegravelse. Egekistefund nummer to fra Borum Eshøj var en realitet!

Åbningen af kisten overværedes tre dage senere af en stor folkemængde. Graven kendes i dag under navnet "Den unge Mand" 's grav.

Gravestop

Gravearbejdet blev standset midlertidigt den 8. august, fordi høstarbejdet gik igang, men også fordi Engelhardts udgravningsbudget ikke holdt.

I dag er alle fundene fra Borum Eshøj udstillet i Nationalmuseets bronzealderudstilling. Her: "Den unge Mand" i nærbillede.

Borum i Esbjerg.
Udgravning af Kisten i Højens Midte, 2. 17 Sept. 1875

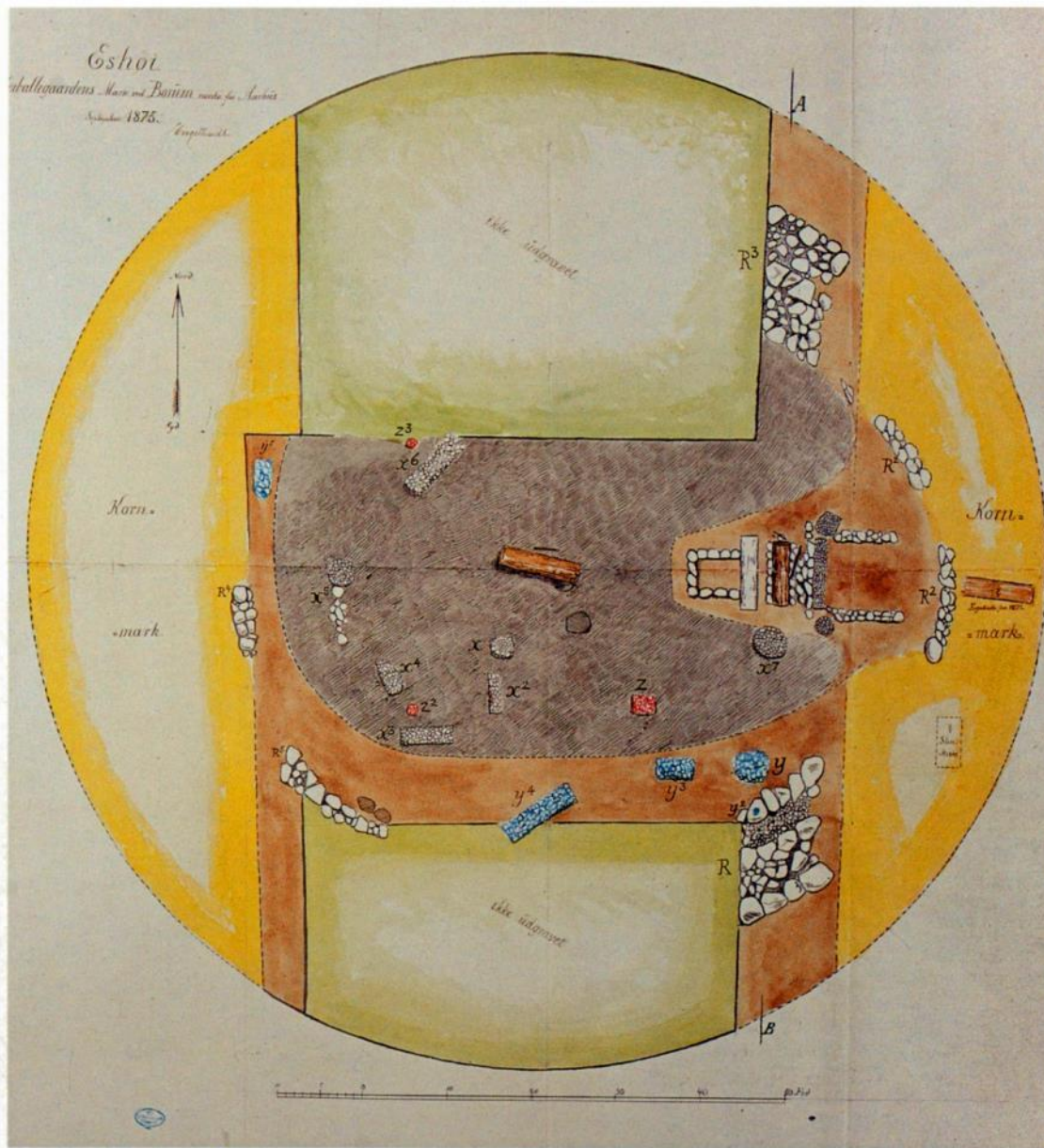
Stengrav

Først den 2. september blev gravningen genoptaget. Få dage senere blev der gjort nye fund i højens top - lige under græstørven. Engelhardt skriver igen til København:

"I en lille Dynge Stene, mellem brændte Been, optog jeg et symbolsk Broncesværd, 13,5 Tommer langt, med Guldtraads Omvikling paa Hefte; - en prydet Bronzekniv med Guldplade nedad Bladet efter Længden - en ualmindelig smuk Bronze-Dobbeltknap med Guldbelægning og en lille Bronze-Pin-cette, som er beviklet med Guldtraad på en ejendommelig Maade..."

Akvarel af udgravningssituation. Datidens arkæologer anvendte ikke fotografering til dokumentation, men anvendte tegnere i stedet. Alle illustrationer fra Borum Eshøj-udgravningen er udført af Nationalmuseets tegner Magnus Pedersen. På akvarellen her ses i centrum "Den gamle Mand"s grav. Til højre i billedet ses en overpløjet høj, som formodentlig er den senere omtalte Eshøj IV: Pouls høj. Manden øverst oppe står på den del af højen, som i dag udgør den sidste synlige rest af Borum Eshøj.

Grundplan over Borum Eshøj fra 1875. I centrum ses "Den gamle Mand"s grav. Til højre herfor ses "Den unge Mand"s grav i midten af det symmetriske stenanlæg, og yderst til højre ses "Den gamle Kvinde"s grav. Læg mærke til spørgsmålstegnet på kisten til kvindegraven. Man ved ikke præcist, hvor kvindegraven lå i forhold til det symmetriske stenanlæg.

"Den gamle Mand" 's grav

Først midt i september lykkedes det at nå ind til centrum af højen. Her blev den sidste af de tre egekistebegravelser afdækket. Man kunne se, at kisten var udhugget på stedet, da en del hugspåner stadig lå omkring den.

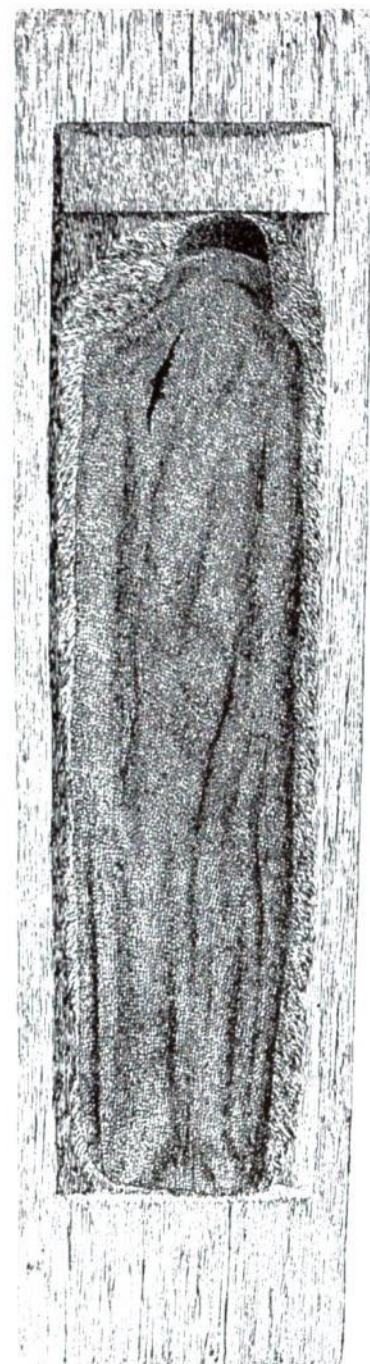
Da kisten blev åbnet, så man et lig ligge udstrakt på en oksehud med begge arme ned langs kroppen. Der var tale om en ældre mand i 40 - 50 års alderen. Han bar en rund flos hue, en skjorte om livet og et bælte. Liget var dækket af en lang ulden kappe, men personlige ejendele var der ingen af. Gravfundet kendes i dag som "Den gamle Mand" 's grav.

De sidste rester

Efter endt udgravning efterlod man Borum Eshøj i en sørgelig forfatning. Kun en mindre rest af den nordligste del stod tilbage (ca 4 m høj), og i årene efter udgravningen blev de omkringliggende jordbunker fordelt på de tilstødende marker.

De nederste lag af højfoden er endnu ikke blevet undersøgt grundigt. Muligheden for at få dokumenteret den præcise placering af egekisterne foreligger stadig, og ved afrensning af fladen ville det oprindelige omkringliggende stengærde, bopladsspor, markskel, ardspor m.m. også kunne undersøges.

"Den gamle Mand" 's grav. Han bærer en rund flos hue, en slags skjorte om livet og et bælte. Det hele er dækket af en lang ulden kappe.

Eshøj-plateauet

Oldtidsspor i landskabet

Som tidligere nævnt ligger Borum Eshøj øverst oppe på et 4 km² stort bakke-
drag: Eshøj-plateauet. Det karakteristi-
ske for plateauet er, at det i vid udtræk-
ning har været anvendt som begravels-
sesplads i bronze- og jernalderen.

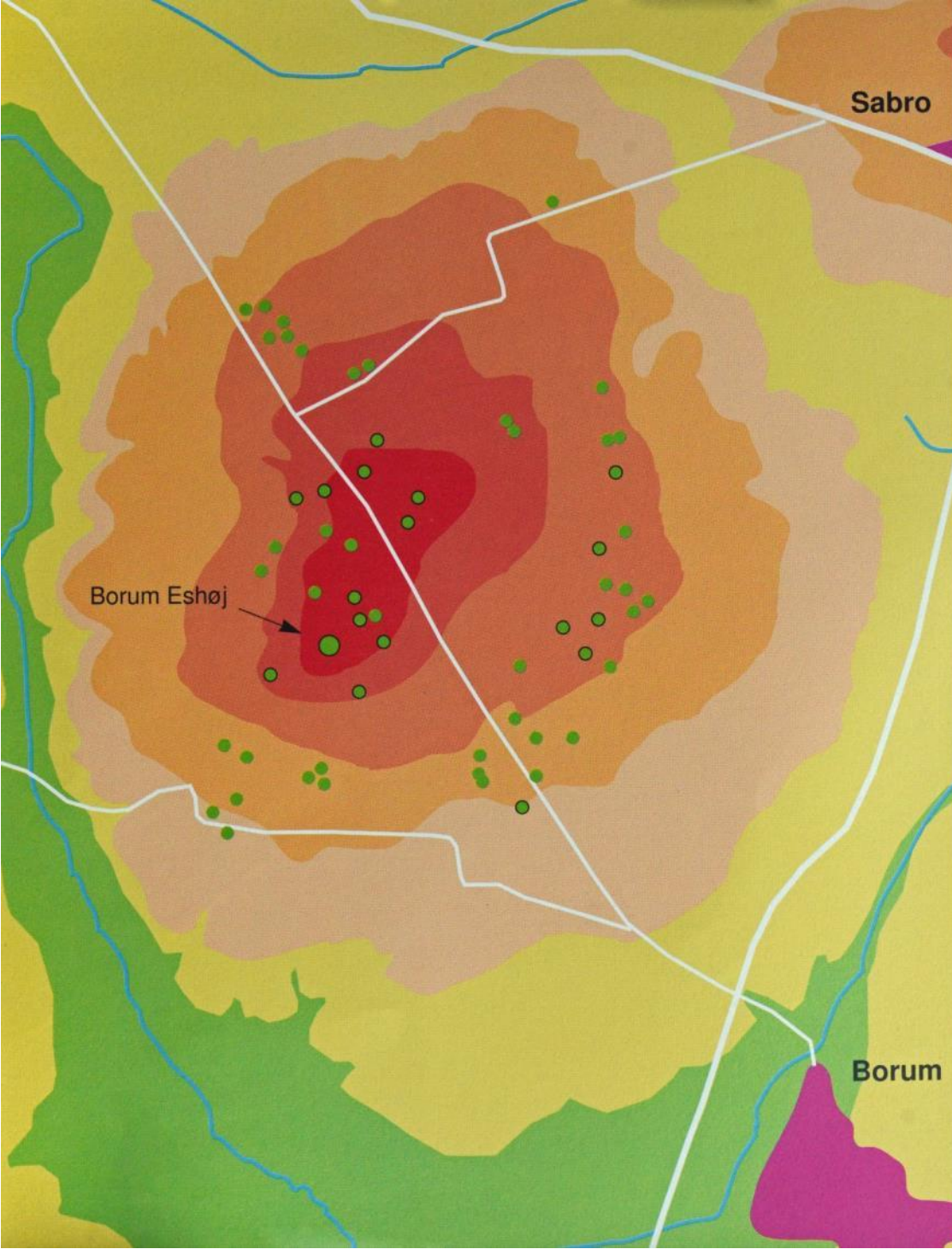
I dag ser vi kun resterne af den udgra-
vede Eshøj og nogle få overpløjede høje
omkring den, men engang var her man-
ge høje. Nyligt afsluttede rekognosce-
ringer på baggrund af luftfotos har do-
kumenteret, at plateauet engang har
være dækket af mere end 40 gravhøje.
Tre af dem vil blive beskrevet nærmere i
det efterfølgende.

Borum - et vejknudepunkt

Det er bemærkelsesværdigt, at den lille
ubetydelige Eshøj Bakkevej var en del
af vejforløbet Århus - Viborg indtil be-
gyndelsen af forrige århundrede. Da et
andet større vejforløb, nemlig Randers -
Skanderborgforløbet, skærer Århus -
Viborgforløbet ved foden af Eshøj-pla-
teauet, må landsbyen Borum have væ-
ret et vigtigt vejknudepunkt i flere år-
hundreder.

Luftfoto af området ved Eshøj. De cirkelrunde
hvide pletter på fotoet er overpløjede gravhøje,
som ofte er svære at se fra jorden.

Helleristningsstenen

Et andet interessant oldtidsspor er helleristningsstenen fra Borum Kirke. Stenen, der blev fundet ved nedbrydning af kirkegårdsdiget i 1890'erne, har et indhugget hjulkors som motiv. Hjulkorset er et karakteristisk religiøst motiv fra bronzealderen.

Helleristningsstenen fra Borum med solkorsmotiv.

Eshøj-plateauets gravhøje. Her ses samtlige gravhøje, der blev registreret i forbindelse med den omtalte luftfotorekognoscering (grøn cirkel uden sort rand). De øvrige gravhøje (grøn cirkel med sort rand) var kendt i forvejen fra sognebeskrivelsen. Alt i alt er der nu lokaliseret mere end 40 gravhøje på plateauet.

Eshøj II - Johannes' høj

Ca 100 m øst for den "gamle" Eshøj ligger en relativt mindre overpløjet høj: Eshøj II.

Spor efter tidligere gravning

Ved en tidligere ulovlig gravning i højen er der fundet rester af et bronze-sværd, en økse og en ornamenteret bæltkrog. Da gravningen blev standset i

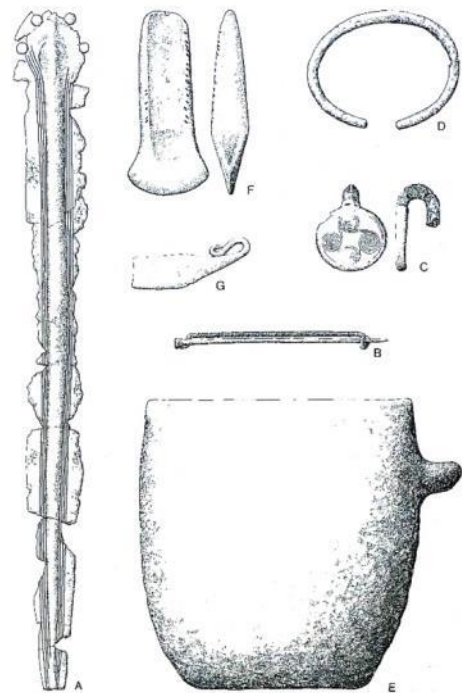
1959 blev genstandenes fundsted kun nødtørftigt afmærket.

Amatørarkæologer i arbejde

For blandt andet at få dette forhold bragt i orden begyndte Forhistorisk Museum Moesgård i 1988 en grundigere undersøgelse.

Herunder ses stensætningen til kisten (Grav 1). Den flækkede og udhulede egestamme har ligget i midten.

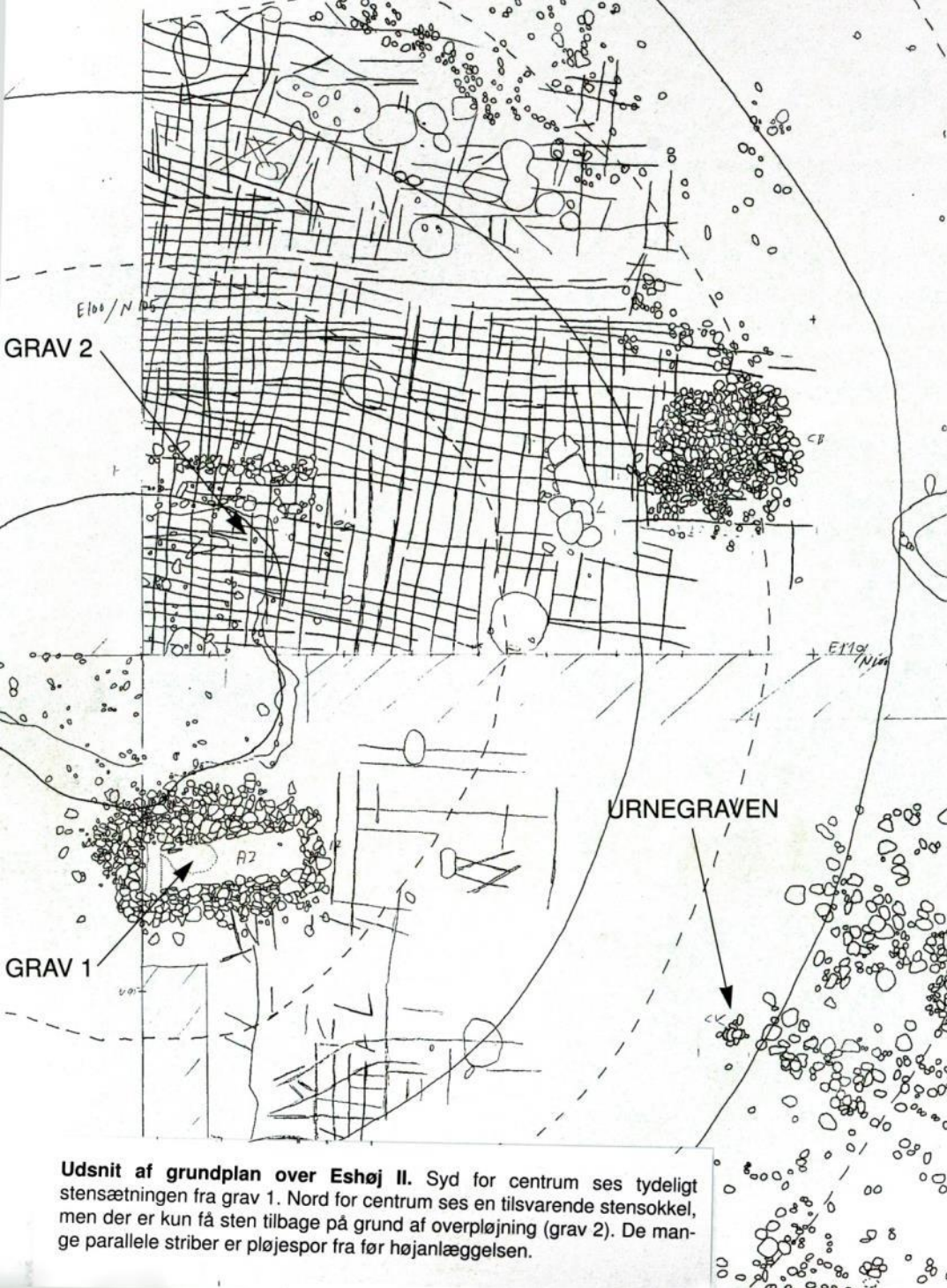

Fund fra Eshøj II: sværd (A), dragtnål (B), bæltkrog (C) og arming af bronze (D). Urne af brændt ler (E), økse (F) og ragekniv af bronze (G).

Kursusdeltagere fra Folkeuniversitet og medlemmer af Østjyske Amatør Arkæologer deltog aktivt i projektet - deraf navnet: "Johannes' høj" (- efter den daværende formand for amatørarkæologerne, Johannes Clausen).

Tre gravlæggelser

Højen rummede spor efter tre grave: en urnegrav og to kistegrave. Den i forvejen kendte kistegrav (grav 1) indeholdt,

Udsnit af grundplan over Eshøj II. Syd for centrum ses tydeligt stensætningen fra grav 1. Nord for centrum ses en tilsvarende stensokkel, men der er kun få sten tilbage på grund af overpløjning (grav 2). De mange parallelle striber er pløjespor fra før højanlæggelsen.

udover de tidligere fundne genstande, også en velbevaret bøjlenål foruden tand-sættet af den afdøde (en mand?).

Parallelt med denne gravlæggelse fandtes spor efter en lignende kistegrav (grav 2). Den lå imidlertid umiddelbart under pløjelaget og var derfor næsten pløjet væk. Man fandt kun rester af en bronzearmring (en kvindegav?).

De to kistegrave må være samtidige med kistegravene fra den "gamle" Eshøj, dvs. fra ca. 1300 f.Kr.

Urnegraven

Urnegraven var placeret i højens sydøstside. Urnen var dækket af et stenlåg og omkranset af større sten. I urnen lå der brændte knogler samt et ødelagt bronzesmykke. Graven er fra midten af yngre bronzealder, dvs. ca. 800 f.Kr.

Ardspor

Det viste sig, at højen var anlagt oven på en gammel markoverflade med et meget tydeligt net af pløjespor efter oldtidens plov (arden). Jordprøver herfra er sendt til analyse, og resultaterne vil kunne fortælle om oldtidslandskabets vegetation.

Genopførelse af højen

En fjerdedel af højen er ikke udgravet, men "gemt" til fremtidens arkæologer. Den udgravede højfyld er blevet anvendt til genopførelse af gravhøjen.

Eshøj III - Kajs høj

Eshøj III ligger ca 150 m nordøst for den "gamle" Eshøj og er i lighed med Eshøj II og IV en overpløjet høj. Udgravningen af den blev påbegyndt i efteråret 1989.

Arkæologisk valghold

Det særlige ved denne gravning var dens tilknytning til et folkeskoleprojekt kaldet "Arkæologisk valghold for skole og lokalsamfund".

Sabro-Korsvejskolen har oprettet et valghold i arkæologi i samarbejde med Forhistorisk Museum Moesgård, Sabro

Ungdomsskole, de lokalhistoriske samlinger i Borum og Sabro og Østjyske Amatør Arkæologer.

Holdet blev ledet af folkeskolelærer Kaj Jensen - deraf navnet "Kajs høj".

Projektets bærende ide var at skabe større samarbejde mellem folkeskolen, nærmiljøet og lokalbefolkningen. Derfor er udgravningsholdet bevidst sammensat af "elever" mellem 14 - 80 år.

Stenkrans og centralgrav

Udgravningsarbejdet har afdækket en smuk cirkelrund stenkrans med spor efter en centralt placeret kistebegravelse. Der var ingen fund i centralgraven, men under gravhøjen fandt man et net af ardsfor ligesom under Eshøj II. Der har også her været dyrkningsaktiviteter, før højen blev bygget.

Gravhøjens fyldjord er nu kastet tilbage igen, og højen er genopført i den skikkelse, den havde som overpløjet gravhøj.

Kajs skoleelever. Her ses et af de mange "skolehold", som siden 1989 har deltaget i udgravningen af Kajs høj. Forberedelserne til gravningerne foregår på skolebænken, og de praktiske erfaringer gøres i felten.

Graveholdet i felten. I yderkanten ses den cirkelrunde stenkrans. I midten ligger centralgraven, som på dette tidspunkt var dækket med plastik. Graveholdet er i færd med at fjerne de sidste rester af fire diagonale jordbalke.

Eshøj IV - Pouls høj

Det seneste initiativ

Med de gode resultater fra Eshøj II og Eshøj III besluttede Forhistorisk Museum Moesgård i 1991 at åbne en tredje udgravning. Projektet er stadig igang og koncentrerer sig om Eshøj IV kaldet "Pouls høj" (efter folkeskolelærer og amatørarkæolog Poul Egebæk). Eshøj IV er den største af de omkringliggende overpløjede høje og ligger midt imellem Johannes' og Kajs høj.

Den hæver sig ca 1,5 m over nuværende markoverflade.

Åben gravning

Udgravningen er planlagt med henblik på at få lokalbefolkningen til at deltage aktivt i en arkæologisk udgravning. Projektet er derfor døbt "Grav i din fortid". Det har modtaget økonomisk støtte fra blandt andet Højlands Kulturfond, Per Aarsleff A/S og Århus Stiftsbogtrykkeri.

Indtil videre er en omfattende randstenskæde blevet afdækket. Centralt i højen har man fundet enkelte knogler og rester af træ, hvis funktion man endnu ikke kan sige noget om.

I løbet af sommeren 1993 vil tre fjerdedele af Eshøj IV være udgravet, og højen planlægges genopført ligesom Eshøj II og III.

En oldtidspark

Når bronzealderspillene er afsluttede, og alle de undersøgte gravhøje er genopført, er det planen at søge fredningen af Borum Eshøj midlertidigt hævet, så at de afsluttende undersøgelser af den "gamle" Eshøj kan bliver færdiggjort.

Endelig er det hensigten at lade de retablerede gravhøje indgå i en kommende oldtidspark med informationstavler for publikum.

Eshøj IV i begyndelsen af udgravningen. Den meget kraftige randstenskæde i Pouls høj kom til syne allerede få dage efter udgravningens begyndelse. På et senere tidspunkt viste det sig, at randstenskæden i Eshøj IV i sine dimensioner og opbygning minder om den kraftige randstenskæde i den "gamle" Eshøj.

Gravhøjenes bevaringsforhold

Hvorfor er kisterne med indhold bevaret i nogle gravhøje og ikke i andre? Der findes mange teorier, men den mest sandsynlige er følgende:

Byggematerialet til gravhøjene fra bronzealderen er ikke, som man umiddelbart skulle tro, løst sammenkastet jord, men græs- og/eller lyngtørv. Tørvene blev skrællet af over store områder og transporteret hen til byggepladsen. Her stabledes tørvene inden for fletværkssvægge formet som et udsnit af den planlagte høj.

Regnvejrets betydning

Tørv er meget vandsugende. Efter først-kommende regnvejr vil en gravhøj derfor hurtigt stå som en vandmættet svamp eller rettere som en højmoser i landskabet. Tørv og specielt lyngtørv er endvidere stærkt jern- og humusholdigt. I gravhøjens yderkant (dvs. både i bunden og i kuplens overflade) vil der derfor hurtigt udskilles et sammenhængende lag af al (jernsandsten), og højens kerne indkapsles på denne måde i en lomme af vandmættet tørv.

I bunden af højen vil forholdene være stabile, men i overfladen udvasker vandet den tørrede overflade, hver gang det regner. Over mange hundrede år synker alstriben en smule hele tiden, efterhånden som humussyren udvaskes.

Iltmangel virker konserverende

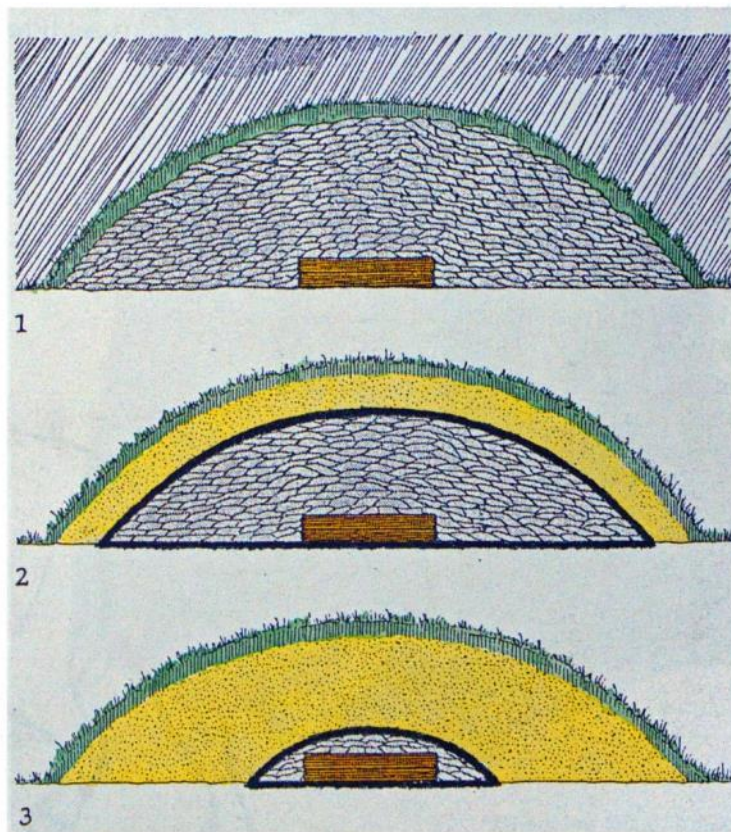
Teorien er altså, at så længe egekisterne befinder sig inden for den vandfyldte kerne (under alkappen), vil forrådnelsesprocessen være standset på grund af

iltmangel. I samme øjeblik der går hul på allaget, f.eks. ved overpløjning, mister højen hurtigt sin konserverende evne, og egekisterne med indhold forsvinder helt efter ganske få år.

1. Den nyopførte gravhøj udsættes for regnvejr og fremstår hurtigt som en vandmættet svamp eller rettere som en højmoser i landskabet.

2. Over mange hundrede år synker alstriben en smule hele tiden, efterhånden som humussyren udvaskes.

3. Alkappen er nu sunket så meget, at der er overhængende fare for, at egekisten med indhold vil blive udsat for iltning. Hvis det sker, vil egekisten med indhold forsvinde i løbet af relativt få år.

Sagn og folkelige fortællinger

Trolde og elverpiger

Vort lands gravhøje har til alle tider haft en særlig tiltrækningskraft. Folk fortalte historier om dem og tog varsler af dem. Nogle rummede nisser og elverpiger, og de største af dem - f.eks. Borum Eshøj - var bolig for bjergtrolde, bjergmænd og kæmper. "Skabelsessagnet" på forsiden repræsenterer således kun én ud af mange forskellige myter og fortællinger skabt omkring Borum Eshøj.

Svend Felding og tyrekampen

I mange af historierne - indsamlet og nedskrevet af Ewald Tang Kristensen - er Eshøjtrolden ofte i strid med trolden fra Jelshøj ved Skåde. I et særlig dramatisk slagsmål har de to trolde endog taget skikkelse af en sort og en rød tyr. I kampens hede træder den østjyske sagnfigur Svend Felding ind på scenen, og med sine 12 mands styrke og store slagsværd afgør han kampen til fordel for den røde tyr: Jelshøjtrolden.

Eshøjtroldens vidunderskønne datter

En tidligere beretning fortæller, at det paradoksalt nok netop er Eshøjtrolden, som har skænket Svend Felding de mange kræfter.

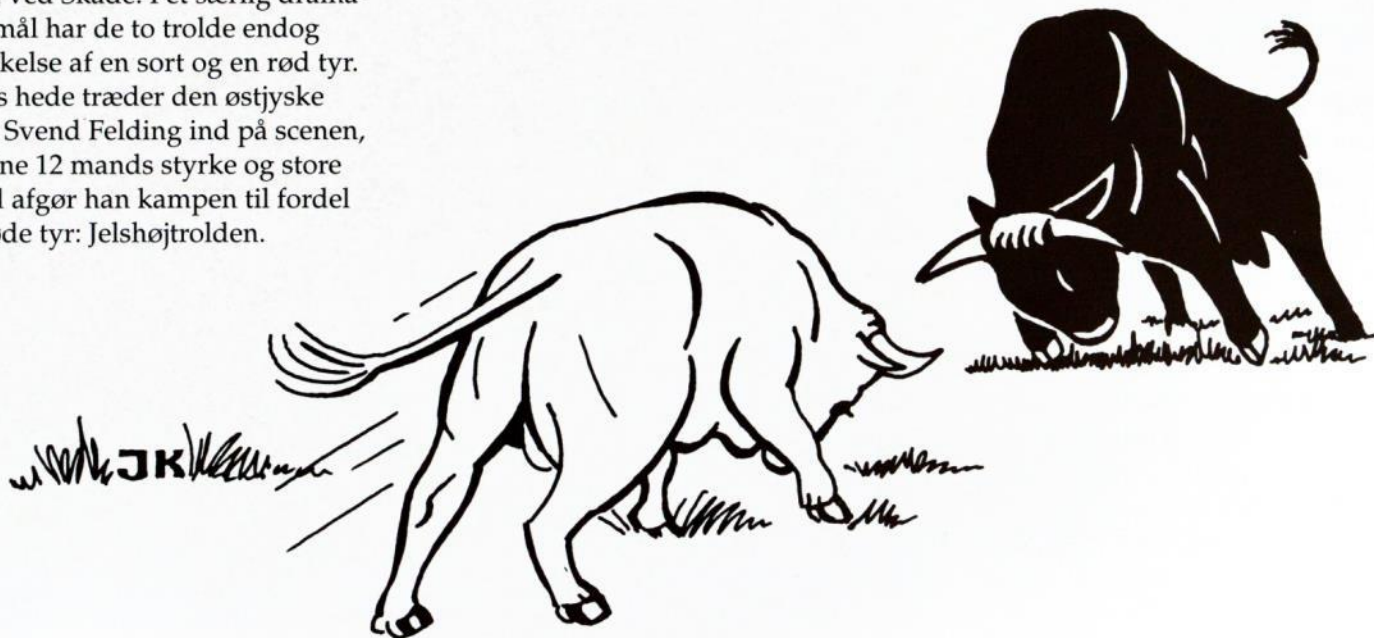
I historien er Svend lokket i baghold af Eshøjtroldens vidunderskønne datter. Svend stjæler et drikkekrus og flygter. Eshøjtrolden indhenter ham, men må give ham 12 mands styrke for at få kruset tilbage.

Slagsmål med køller

Andre sagn beretter, at troldene slås med trækøller, og tit rammer de ved siden af. Det skulle være ganske vist, at både Lading, Gjeding og Brabrand Sø er skabt af sådanne nedslag fra trækøllerne.

Prins Buris

Sagnet vil også vide, at middelalderens Prins Buris ligger begravet i Borum Eshøj. Derfor navnet Burritz Høj, Bomæs Høj eller Borum Eshøj.

Billedliste

Kvindedragten med hårbnet (s.1), Kvindegravens personlige ejendele (s.2), Den unge mand i kisten (s.4), Akvarel af udgravningen (s.6), Akvarel af grundplan (s.7), Den gamle mand i kisten (s.8), Målekæp (herunder) og Den gamle mands dragt (til højre):

Magnus Pedersen, Nationalmuseet

Den unge mands hoved (s.5):

Lennart Larsen, Nationalmuseet

Genstandsmaterialet fra Eshøj II (s.11):

Elsebet Morville, Moesgård

Eshøj III - graveholdet (s.13):

Preben Hupfeld, Århus Stiftstidende

Eshøj III - elever på udgravning (s.13):

Ellen G. Helbo, Sabro

Eshøj IV - højudsnit (s.14):

Peter Laursen, Århus Stiftstidende

Gravhøj i tre stadier (s.15):

Flemming Bau

To tyre i kamp (s.16):

Jørgen Kraglund, Skalk

Målestok. Under udgravningen af Borum Eshøj fandt man denne hasselkæp. Den er 78,5 cm lang og har tre indskårne mærker. Det kan ikke afgøres med sikkerhed hvilken måleenhed, der er brugt, men det bemærkes i udgravningsberetningen, at afstanden mellem målemærkerne er seks tommer og en fod. -

Eshøj-gravningen var iøvrigt den første arkæologiske udgravning i Danmark, hvor man anvendte den nye meter som måleenhed.

"Den gamle Mand"'s dragt

BOREAS

– Nordenvindens gud

Hvem er det, dette dobbelthovedede fuglemenneske, der gennem de sidste par år har svævet over Borum Eshøj. Det er Nordensvindens Gud, BOREAS, den mytologiske hovedfigur i det historiske bronzealderspil, der udfolder sig mellem Eshøjene op til Sankthans.

Han er fuglemennesket, der har sine flyveegenskaber fra glenten og sine kræfter fra hesten.

Han dukker op af fortidens tåge i teatrets hjemland, Thrakien, mellem Donau og Grækenland.

BOREAS findes afbildet på thra-kiske vaser og indhugget i nordiske klipper som helleristninger. Han dukker op i græske gudesagn og i færøske legender og i vor tid har forfatterne Gunnar Iversen og Lisbet Gad bragt ham sammen med "Eshøj-familien".

